

«Να μην χαθεί μια ακόμη γενιά...» Ρομά και δικαίωμα στην εκπαίδευση: όταν το σχολείο είναι η μόνη ελπίδα

Γεωργία Ακριτοπούλου, Κοραλία Αλμπάνη, Απόστολος Βεκόπουλος,
Αγάπη Βλάχου, Ειρήνη Ηλιάδου, Κρίστα Ιεροπούλου, Κωνσταντίνος Καραθάνος,
Βασιλική Κολτσάκη, Δημήτριος Κοντογιάννης, Χρήστος Κουδρόγλου,
Αλεξάνδρα Ντούλμπεργκ, Νικόλαος Όψιμος, Στεφανία Πετρίδου,
Γεώργιος Σαρρής, Δημήτριος Τερζής, Νικήτας Τσιριγκάκης
Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης, Τάξεις: Β΄ - Γ΄
Υπεύθυνοι Καθηγητές: Αλέξανδρος Αλεξίου, Ελένη Κόντα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τον Νοέμβριο του 2016 το Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης φιλοξένησε την κ. Σαμπικά Σουλεϊμάν, κάτοχο του βραβείου European Roma Spirit Award 2016 και πρόεδρο του πολιτιστικού συλλόγου «Ελπίδα» των γυναικών Ρομά στο χωριό της Ξάνθης Δροσερό. Η κ. Σουλεϊμάν συνομίλησε με μας και τους συμμαθητές μας για την εκπαίδευση των μικρών Ρομά, και ιδίως για τις δυσκολίες πρόσβασης που αυτοί έχουν στην εκπαίδευση, και παραχώρησε συνέντευξη στη σχολική μας εφημερίδα, το «Νεογράφημα». Στη συνέντευξη τόνισε: «Θέλουμε να έχουμε σχολεία. Δίνουμε βάση στην εκπαίδευση των παιδιών μας. Δεν μπορούμε να αλλάξουμε εύκολα την κουλτούρα των ενηλίκων. Μπορούμε, όμως να αλλάξουμε τη σημερινή κατάσταση των παιδιών μας, για να μη καθεί και αυτή η γενιά των Ρομά. Πάντα ζητάμε σχολεία και συγκοινωνίες, για να ενταχθεί ο οικισμός μας στο σχέδιο πόλης. ... Προσπαθώ να χτίσω μία γέφυρα ανάμεσα σε δυο κουλτούρες»¹.

Η επαφή μας μαζί της ήταν αποκαλυπτική ενός άγνωστου σε εμάς-και στους περισσότερους, νομίζω, Έλληνες- κόσμου που τον σκιάζουν βαριά στερεότυπα και τον κρατούν απομακρυσμένο χρόνιες προκαταλήψεις. Το Αρσάκειο Γυμνάσιο Θεσσαλονίκης διατήρησε και πύκνωσε την επαφή με την κοινότητα του Δροσερού και κάθε Χριστούγεννα στέλνουμε στους μαθητές και τον σύλλογο «Ελπίδα» όποια υλική βοήθεια μπορούμε. Η θεματολογία του 6^{ου} μαθητικού συνεδρίου μάς έδωσε την ευκαιρία να ερευνήσουμε την εκπαίδευση των παιδιών Ρομά στην Ελλάδα σε βιβλιογραφική και θεωρητική προοπτική, αλλά και με επιτόπια έρευνα, καθώς επισκεφτήκαμε το Ίδρυμα «Φάρος του Κόσμου», της Ι.Μ. Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως, στον Δενδροπόταμο Θεσσαλονίκης και το παρακείμενο 3^ο Γυμνάσιο (με λυκειακές τάξεις) Μενεμένης, του οποίου οι μαθητές είναι κατά απόλυτη πλειονότητα Ρομά.

Ο «Φάρος του Κόσμου» ιδρύθηκε το 2004 από τον εφημέριο του Ι.Ν. Αγίου Νεκταρίου Δενδροποτάμου, π. Αθηναγόρα Λουκατάρη από τον οποίο διευθύνεται μέχρι σήμερα και στόχο έχει τη μέριμνα των παιδιών Ρομά που οι οικογένειές τους δεν μπορούν να τους την προσφέρουν ή που οι γονείς τους είναι φυλακισμένοι. Αυτή τη στιγμή φιλοξενεί 15 παιδιά, ηλικίας 6 έως 22 ετών, και πρώτη φροντίδα του είναι να πηγαίνουν καθημερινά στο σχολείο, αποφεύγοντας τους μύριους όσους κινδύνους και τις Σειρήνες παραβατικότητας που παραφυλάγουν σε κάθε του βήμα ένα παιδί Ρομά.

Στο 3^ο Γυμνάσιο Μενεμένης ο διευθυντής και οι μαθητές μας υποδέχτηκαν με συγκινητική θερμότητα και μας εμπιστεύθηκαν τις καθημερινές τους προσπάθειες για εκπαίδευση, αλλά και τα προσωπικά τους όνειρα για απολυτήριο λυκείου και πανεπιστημιακές σπουδές. Και οι, μόλις, επτά μαθήτριες της Γ΄ Λυκείου, με τις οποίες συνομιλήσαμε, επαναλάμβαναν, θαρρείς με ένα στόμα, την αξία και τη σημασία του σχολείου και της εκπαίδευσης για την ενσωμάτωση των Ρομά στην ελληνική κοινωνία και τη δημιουργία ενός μέλλοντος που δεν θα είναι ταυτόσημο με την ωμή και «παραδοσιακή» περιθωριοποίηση, την έσχατη πενία και εξαθλίωση και την ποικίλη παραβατικότητα. Στους ανθρώπους αυτούς, την κ. Σαμπικά Σουλεϊμάν και τον π. Αθηναγόρα και τους συνεργάτες του- ανθρώπους διαφορετικής θρησκείας, φύλου, φυλής, που, όμως, αγωνίζονται για να βρει ο νέος συνάνθρωπός τους τον δρόμο της παιδείας- αφιερώνουμε την εργασία μας με ευγνωμοσύνη που μας άνοιξαν τα μάτια και μας θέρμαναν τις καρδιές.

2. ΟΙ ΡΟΜΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΜΑΣ

Οι Ρομά ή Ρομανί² αποτελούν μάλλον ινδικό φύλο που έφθασε στο Βυζάντιο, παρασυρμένο από τα ρεύματα της ιστορίας, περίπου τον 11^ο αιώνα και από εκεί, τους επόμενους αιώνες, προχώρησαν σε κάθε χώρα της Ευρώπης, διατηρώντας τα έθιμα και τη γλώσσα τους³, μια διάλεκτο των βορείων ινδικών, συγγενή των Χίντι και των Πουντζάμπι⁴. Οι Ρομά, στο πέρασμα των αιώνων ανέπτυξαν τη νομαδική ζωή και συναφή χειρωνακτικά επαγγέλματα ή ασχολήθηκαν με το εποχιακό λιανεμπόριο. Ιδιαίτερη ήταν και είναι η κλίση τους στη μουσική. Οι περισσότεροι ασπάσθηκαν τον Χριστιανισμό (ορθόδοξοι στην Αν. Ευρώπη, καθολικοί στη Δυτική) αν και υπάρχουν ανάμεσά τους και μουσουλμάνοι, όπως η κοινότητα Ρομά του Δροσερού Ξάνθης και άλλων θρακικών χωριών. Η κοινωνική τους ενσωμάτωση, σε όλες τις κοινωνίες που βρέθηκαν, ήταν, στην καλύτερη των περιπτώσεων, ελλιπής και συνήθως ανύπαρκτη. Η κατάσταση αυτή συνεχίζεται, τουλάχιστον στην Ελλάδα μας ως σήμερα με την απόλυτη πλειονότητα της κοινότητας Ρομά που αριθμεί 140.000-200.000 μέλη περίπου, όλοι Έλληνες πολίτες με πλήρη

¹ *Νεογράφημα*, 9, Ιανουάριος 2017, σ.6

² Σύμφωνα με τις Βασιλειάδου και Παυλή - Κορρέ (2011) με τη λέξη αυτή αυτοπροσδιορίζονται οι ίδιοι οι Ρομά. Οι παλαιότερες λέξεις τσιγγάνοι και αθίγγανοι, γύφτοι και κατσιβελοί έχουν πέσει σε αχρησία πλέον, καθώς θεωρούνται υποτιμητικές, ή και υβριστικές ακόμη.

³ Βλ. Γεωργίου, Γ. (1995). Η ρομανί γλώσσα, «Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους». *Επτά Ημέρες της Καθημερινής* (8-1-1995), σ.7.

⁴ Χαρακτηριστική είναι η μαρτυρία του κ. Παρασκευά Σελίμ-Βολανάκη, Ρομά από τον Δενδροπόταμο Θεσσαλονίκης, πως με τους Πακιστανούς, που μιλούν και αυτοί ινδικά μπορούν να συνεννοηθούν στοιχειωδώς.

συνταγματικά δικαιώματα και υποχρεώσεις.⁵ Αποτελέσματα αυτής της ελάχιστης ενσωμάτωσης είναι η ενδημική και μόνιμη πενία, η παραβατικότητα, ο αναλφαβητισμός και η αποχή από την εκπαίδευση.

3. ΟΙ ΡΟΜΑ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

A. Αντιξοότητες

Κακουχίες, φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός χαρακτηρίζουν τη ζωή των Ρομά στην Ελλάδα, αλλά και σε όλη την Ευρώπη. Στη χώρα μας το ποσοστό των ενήλικων Ρομά που είναι αναλφάβητοι ξεπερνά το 80%, ενώ πάνω από το 50% των παιδιών δεν περνούν ούτε μια φορά στη ζωή τους το κατώφλι του σχολείου. Ειδικότερα αναφερόμαστε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς, αν περάσουμε στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια τα ποσοστά είναι περίπου ανύπαρκτα. Η μαθητική διαρροή είναι τεράστια.⁶

Μια μόνιμη προκατάληψη που πρέπει να υπερβαίνουμε πάντα όταν αναφερόμαστε στην εκπαίδευση των Ρομά σχετίζεται με την υποτιθέμενη δική τους δυσανεξία στο σχολείο. «Οι ίδιοι οι Τσιγγάνοι απορρίπτουν το σχολείο και την εκπαίδευση» υποστηρίζεται από πολλούς και βλέπουν στην ελλιπή σχολική φοίτηση μια πράξη αντίστασης των Ρομά στον κίνδυνο πολιτιστικής αφομοίωσής τους, μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος. Το συμπέρασμά μας από τη σύντομη έρευνά μας ως προς αυτό το θέμα μάλλον το αντίθετο δηλώνει: οι Ρομά δεν είναι εχθρικοί προς το σχολείο, αλλά το σχολείο, έτσι όπως είναι οργανωμένο, δεν είναι πάντα, παρά τα βήματα που έχουν γίνει-όπως θα δούμε-τα τελευταία χρόνια, φιλικό προς τους Ρομά. Υπάρχουν, για παράδειγμα, εγγενή προβλήματα που κρατούν τα παιδιά Ρομά μακριά από το σχολείο, προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν με σύμπνοια από την ελληνική πολιτεία και την ελληνική κοινωνία, αφού αξιολογηθούν ως ζητήματα υψηλής προτεραιότητας. Ας δούμε κάποια από αυτά:

Τα παιδιά Ρομά έρχονται στο ελληνικό σχολείο μιλώντας μια άλλη μητρική γλώσσα και γνωρίζουν ελλιπώς-ή δεν γνωρίζουν καθόλου-τα ελληνικά. Επίσης, οι μαθητές προέρχονται από έναν κόσμο υλικής εξαθλίωσης και αναλφαβητισμού, στον οποίο τα βιβλία δεν υπάρχουν ούτε ως έννοια και ο οποίος κόσμος προτάσσει ως αξία την καθημερινή επιβίωση και όχι τα μορφωτικά αγαθά. (Χαρακτηριστικές είναι οι φράσεις των Ρομά μαθητών που συναντήσαμε: «Οι Ρομά ζουν μόνο για το σήμερα». «Αν σήμερα βγάζεις κάποια χρήματα με μια δουλίτσα-που μπορεί να είναι παράνομη ή και εγκληματική, σχολιάζουμε εμείς-γιατί να πας στο σχολείο;»). Άλλο μεγάλο πρόβλημα αποτελούν οι αιωνόβιες προκαταλήψεις εναντίον των Ρομά και ο μόλις, μερικές φορές, υποκρυπτόμενος ρατσισμός εναντίον τους. Κάθε παιδί Ρομά στην αρχή της σχολικής χρονιάς βιώνει μία πολιτισμική σύγκρουση. Αυτό αποδεικνύεται, καθώς οι περισσότεροι μαθητές φεύγουν από τον σχολικό χώρο. Ένας από τους ήσσονες λόγους, όσο κι αν ακούγεται παράδοξο, είναι η διαμόρφωση της εξωτερικής περιήφραξης των σχολείων, αφού οι Ρομά δεν είναι συνηθισμένοι να περιορίζονται μέσα σε κάγκελα. Ένας άλλος λόγος είναι πώς οι Ρομά είναι μία μειονοτική ομάδα που αναγκάζεται να συμβαδίζει με τον όρο «κατώτεροι» που τους επιβάλλει η πιο ισχυρή ομάδα. Έτσι, θέλουν να αποφύγουν την ισχυρότερη ομάδα όσο μπορούν. Ακόμη και η όψη των εκπαιδευτικών που βλέπουν ως πρόβλημα στο μάθημά τους τις ιδιαιτερότητες των Ρομά μαθητών είναι ένας άλλος λόγος που διώχνει τα παιδιά από το σχολείο.

B. Η σημερινή εικόνα

Η εγκύκλιος που ρυθμίζει τη σχολική φοίτηση των Ρομά μαθητών, τόσο στην πρωτοβάθμια, όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων τον Σεπτέμβριο του 2008⁷. Η εγκύκλιος είναι μάλλον περιγραφική του εκπαιδευτικού προβλήματος των Ρομά. Πάντως ορίζει ρητώς πως: «υπενθυμίζεται προς τους κ.κ. Διευθυντές των σχολικών Μονάδων η υποχρέωσή τους να προβαίνουν σε εγγραφή Ρομά μαθητών και να επιλύουν τυχόν προβλήματα που δημιουργούνται (sic) κατά την εγγραφή.». Επισημαίνει ως προβλήματα εγγραφής τον ελλιπή εμβολιασμό και την έλλειψη μόνιμης κατοικίας, για τα οποία ζητά από τους Διευθυντές να επιδεικνύουν ελαστικότητα. Για την έλλειψη εμβολιασμού προτείνει και συγκεκριμένες δράσεις, όλες, όμως, με πρωτοβουλία του Διευθυντή. Η εγκύκλιος αντιπαρέρχεται τα όποια υλικοτεχνικά προβλήματα, την ανεπάρκεια κτηριακών υποδομών και την έλλειψη εκπαιδευτικού προσωπικού, θεωρώντας τα μη επαρκείς λόγους άρνησης εγγραφής των Ρομά

⁵ Με βάση τα στοιχεία από το Κέντρο Δικαιωμάτων των Ευρωπαίων Ρομά, στο Willems W. (2001) Μετακινούμενο Εργατικό Δυναμικό, «Τσιγγάνοι. Αυτοί οι άγνωστοι». *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας* (88), σ.11.

⁶ Βλ. Τσιάκαλου Γ. (1995), Οι Τσιγγάνοι και τα γράμματα, «Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους» *Επτά Ημέρες της Καθημερινής* (8-1-1995) σ.26

⁷ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ενιαίος Διοικητικός Τομέας Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, *Εγγραφή και Φοίτηση Ρομά*, αριθμ. πρωτ. 11684/Γ1, Μαρούσι 10-9-2008.

μαθητών στο σχολείο. Εύστοχη πρόταση θεωρούμε την κατάτμηση των Ρομά μαθητών στα τμήματα, και μάλιστα προβλέπει να μην υπερβαίνουν οι Ρομά μαθητές το 50% ενός τμήματος.

Το 2011 κυκλοφόρησε μια ογκώδης μελέτη (104 σελίδων) από το Υπουργείο Παιδείας με τίτλο «Η Εκπαίδευση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα» της Μαρίας Βασιλειάδου και της Μαρίας Παυλή-Κορρέ, με βασικό στόχο, όπως δήλωνε η τότε Υπουργός κ. Άννα Διαμαντοπούλου στον πρόλογο: «τη συμβολή στην αντιμετώπιση προβλημάτων, που ενυπάρχουν στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες, μέσα από ένα πλέγμα αποφασιστικών δράσεων και μια άλλη οπτική, που αποδέχεται τις κοινωνικές διαφοροποιήσεις και θεωρεί ισάξιο και σημαντικό κάθε πολιτισμικό στοιχείο, προτείνοντας ένα νέου τύπου διάλογο με όλες τις κοινωνικές ομάδες»⁸. Η μελέτη παρουσιάζει με πληρότητα και νηφαλιότητα τόσο την σημερινή κατάσταση των Ρομά στην Ελλάδα, όσο και την εκπαιδευτική τους πραγματικότητα. Από τη μελέτη αυτή αξίζει να παραθέσουμε τα εξής έγκυρα στοιχεία:

- Το ποσοστό του οργανικού αναλφαβητισμού (δηλαδή, όσοι δεν φοίτησαν καθόλου στο σχολείο) κυμαίνεται από 45,5%- 69,7%
- Το ποσοστό του λειτουργικού αναλφαβητισμού (όσοι παρακολούθησαν, δηλαδή, μέχρι τέσσερις τάξεις στο δημοτικό, αλλά ο γραπτός λόγος δεν έχει θέση στην καθημερινότητα και τη ζωή τους) από 14,9%-27%
- Ποσοστό από 10% έως 26,9% έχει απολυτήριο Δημοτικού
- Ποσοστό 2,1% έχει απολυτήριο Γυμνασίου
- Ποσοστό 0,95 έως 2,2% έχει απολυτήριο Λυκείου.⁹

Η μελέτη παραθέτει όλες τις προσπάθειες του Υπουργείου Παιδείας από το 1985 (όταν χρονολογείται η πρώτη επιστημονική και συστηματική απόπειρα παρέμβασης της ελληνικής Πολιτείας) για την αντιμετώπιση της αποχής και της διαρροής των Ρομά από την εκπαίδευση ως το 2008,¹⁰ με αμφίβολα, όμως, αποτελέσματα. Στις αξιολογήσεις των προσπαθειών αυτών επισημαίνεται ότι δεν ευθύνεται μόνο το εκπαιδευτικό σύστημα για την άτακτη και συχνότατα διακοπόμενη φοίτηση των Ρομά σ' αυτό, όπως και δεν ευθύνονται μόνο οι Ρομά. Το πρόβλημα είναι περίπλοκο και πολυσύνθετο. Το πρόβλημα της εκπαίδευσης των Ρομά δεν είναι δυνατόν να επιλυθεί οριστικά μόνο με την πραγματοποίηση εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όσο αποτελεσματικά και αν είναι, χωρίς συντονισμένες δράσεις σε πολλούς κοινωνικούς τομείς.

Η εκπαίδευση δεν είναι, ακόμη, ενταγμένη στη ζωή των Ρομά ούτε θεωρείται αυτονόητο και αναπόσπαστο μέρος της προόδου τους. Αναγνωρίζουν, όμως, το γεγονός ότι η εκπαίδευση θα μπορούσε να επιδράσει θετικά στην οικονομική τους δραστηριότητα, όσο και στην κοινωνική τους καταξίωση. Η άτακτη φοίτηση των Ρομά στο σχολείο δεν είναι μόνο εκπαιδευτικό ζήτημα. Ο αποκλεισμός τους από το σχολείο έχει και διάσταση κοινωνική, οφειλόμενη, εκτός των άλλων, στην αρνητική στάση των συνομηλίκων τους Ρομά που επέλεξαν την σχολική αποχή, αλλά και των γονέων των τελευταίων, που δεν επιθυμούν κάποια παιδιά της κοινότητας να προκόβουν, ενώ τα δικά τους να υστερούν. Αυτό το καταθέτουμε ως μαρτυρία Ρομά του Δενδροποτάμου, που μας ομολόγησαν πως δοκιμάζουν την κριτική, αν όχι την απόρριψη (ή και το bullying) συνομηλίκων τους που δεν επιθυμούν τη φοίτηση στο σχολείο.

Γ. Προτάσεις και ελπίδες

Το ζήτημα της εκπαίδευσης των Ρομά αποτελεί πρόκληση για την Πολιτεία για πολλούς λόγους. Θεωρούμε ανεπίτρεπτο για ένα ευνομούμενο κράτος του 21^{ου} αιώνα, μία δημοκρατική Πολιτεία που πρεσβεύει τις αρχές του Κράτους Προνοίας και του Κράτους Δικαίου, να μην καταβάλλει τη μέγιστη προσπάθεια για την ισότιμη συμμετοχή στο μέγιστο αγαθό της Εκπαίδευσης όλων των γλωσσικών και φυλετικών μειονοτήτων. Πολλά μπορούν να γίνουν, αν υπάρχει θέληση και αποφασιστικότητα να κινηθεί η πολιτεία προς την κατεύθυνση της εκπλήρωσης αυτής της βασικής της υποχρέωσης. Ένα θετικό παράδειγμα αποτελεί η εφαρμογή του προγράμματος ΕΣΠΑ με τις παραμέτρους που έθεσε αναφορικά με την ένταξη των Ρομά στην εκπαίδευση.¹¹ Η παραδοχή της κοινωνικής ετερότητας, που γεννά την ανάγκη της δημοκρατικής διαπολιτισμικής εκπαίδευσης πρέπει να είναι ένα πρώτο βήμα, όταν μιλούμε για την εκπαίδευση των Ρομά, όπως και όλων των άλλων μειονοτήτων. Το ζήτημα της διγλωσσίας δεν μπορεί να παραθεωρηθεί. Ίσα-ίσα μπορεί (και πρέπει, σύμφωνα με τη γνώμη μας) να αποτελέσει εργαλείο σύνδεσης

⁸ Βασιλειάδου Μ., Παυλή-Κορρέ Μ., (2011) *Η Εκπαίδευση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα*, σ. 4

⁹ Ο.π. σ. 44

¹⁰ Ο.π σ. 45-52

¹¹ Βλ. την πολύ χρήσιμη αναφορά στο Σκούρτου, Ε. (2016). Η εκπαίδευση των παιδιών Ρομά. Στο: Σκούρτου, Ε. & Κούρτη - Καζούλλη, Β. *Διγλωσσία και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, σ. 99-100.

των Ρομά με το σχολείο. Είναι αδήριτη ανάγκη να αξιοποιηθεί η μητρική γλώσσα των παιδιών, ώστε να νιώσουν τα παιδιά το σχολείο οικείο περιβάλλον και να αποκτήσουν ένα λόγο γλωσσικής και προσωπικής αυτοπεποίθησης. Αυτό, βέβαια προϋποθέτει να διαμορφώσει το ελληνικό σχολείο-και ιδίως το δημοτικό-αναλυτικό πρόγραμμα και στα ρομανί, τη γλώσσα των Ρομά, που προφανώς θα χρειάζεται να διδάσκεται από ομόγλωσσούς τους δασκάλους. Ένα θετικό πρώτο βήμα θα ήταν η δημιουργία πολυμεσικού λεξικού ελληνικών και ρομανί, στο πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής δράσης, που θα απέβλεπε στην αξιοποίηση της διγλωσσίας και την ενίσχυση της ελληνομάθειας. Υποστηρίζουμε την υιοθέτηση ενός ενταξιακού μοντέλου εκπαίδευσης, το οποίο θα περικλείει τους άξονες «διγλωσσία» και «γραμματισμός». Συνεπώς, υπάρχει ανάγκη δημιουργίας ενός γεφυρωποιού εκπαιδευτικού χώρου, εκπαιδευτικά βιώσιμου και συναισθηματικά ασφαλούς.

Για κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα, και κατά των σχεδιασμό και κατά την υλοποίηση, πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν τέσσερις παράμετροι:

- 1) οι παιδαγωγικές προθέσεις, οι σκοποί και οι επιδιώξεις,
- 2) το περιεχόμενο της διδασκαλίας,
- 3) οι μέθοδοι και οι τεχνικές υλοποίησης των μοντέλων της οργανωμένης διδασκαλίας,
- 4) τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν, εποπτικά και υλικά.

Ωστόσο, όλα αυτά δεν θα έχουν αποτέλεσμα αν ο εκπαιδευτικός δεν λάβει υπ' όψιν του:

- α) πως απευθύνεται με το έργο του σε ανθρώπους οι οποίοι θέτουν σκοπούς και στόχους,
- β) τις κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές συνθήκες που ζουν οι Ρομά μαθητές.

Πρέπει, λοιπόν, το πρόγραμμα που θα ακολουθηθεί να στοχεύει στην καταγραφή των καταστάσεων της ζωής των μαθητών και τη συνειδητοποίηση αυτών. Να γίνουν, δηλαδή, οι μαθητές ένα είδος ερευνητών του αποκλεισμού τους από τα βασικά δικαιώματα επιβίωσης. Από την άλλη μεριά, είναι απαραίτητο τα παιδιά Ρομά να αντιμετωπίζονται από το ελληνικό σχολείο ως φορείς πολύτιμης εμπειρίας και πολιτισμού και η παρουσία τους να εκλαμβάνεται ως πλούτος για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (και την κοινωνία, γενικότερα) και όχι ως πρόβλημα¹².

Τα παιδιά Ρομά, αρχίζουν με την αναγνώριση της εμπειρίας τους και την χρησιμοποιούν ως βάση και υλικό γραμματισμού για τη διερεύνηση των όσων γνωρίζουν και μπορούν να κάνουν. Έτσι, λοιπόν, αποκτώντας τη γνώση της γλώσσας αλλά και της επικοινωνιακής ικανότητας θα μπορούν να αναδείξουν τα προβλήματα που βιώνουν, θα μπορούν, δηλαδή, σήμερα τα ίδια τα παιδιά να καταγράφουν και να αναδεικνύουν τα δικαιώματά τους μέσα από την παραγωγή κειμένων. Και αύριο, που θα είναι πολίτες, θα μπορούν να διατυπώνουν τα αιτήματά τους χωρίς την ανάγκη παρουσίας διαμεσολαβητών.

Οι εγγράμματοι Ρομά πρέπει να ενισχυθούν και να ενθαρρυνθούν σε ό,τι αφορά την πρόσβασή τους στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας, ώστε να μετασχηματιστεί η θεώρηση των Ρομά για την αξία της εκπαίδευσης και τον ρόλο που αυτή μπορεί να διαδραματίσει στην κοινωνική τους ένταξη.

Ένα καλό εκπαιδευτικό πρόγραμμα-μοντέλο -με δασκάλους εκπαιδευμένους και επιμορφωμένους για τους διαφορετικούς πολιτισμούς που μπορεί να συναντήσουν μέσα στην τάξη- είναι δυνατό να βοηθήσει τις περιθωριοποιημένες και αποκλεισμένες ομάδες να αναγνωρίσουν τα δικαιώματά τους, αποκτώντας γνώση-φωνή και σταματώντας έτσι τον κοινωνικό τους αποκλεισμό. Γι' αυτό, επιβάλλεται η εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων στην ευημερία και στα αγαθά μιας σύγχρονης κοινωνίας όπως η εκπαίδευση, η υγεία και η συμμετοχή στα κοινά.¹³

Η κοινότητα των Ρομά δικαιούται ίσων ευκαιριών συμμετοχής στην εκπαίδευση όλων των βαθμίδων και μέσα από αυτήν στην ελληνική κοινωνία. Ήρθε, πιστεύουμε, η ώρα να πάψουν να είναι «αόρατοι» για όλους τους άλλους, οι «άγνωστοι» της κοινωνίας, αποτραβηγμένοι στο δικό τους περιθώριο, πνιγμένο μέσα σε σύννεφα προκαταλήψεων και στερεοτύπων με την κατάρρα της παραβατικότητας να σφραγίζει την κοινωνική και προσωπική τους απομόνωση και δυστυχία. Η Παιδεία, παιδί του ελληνικού πολιτισμού, ήρθε η στιγμή να αναδείξει τον πολιτισμό και την ιστορία των Ρομά και να αποδείξει πόσο αυτά τα δύο στοιχεία μπορούν να προσθέσουν αξία και πνευματικό πλούτο στην κοινωνία μας.

¹² Βλ. Πανταζής, Β. & Μαουρούλη, Δ. (2011). Τα παιδιά των Ρομά στο Δημοτικό Σχολείο. Πολιτισμικός εμπλουτισμός ή ανασταλτικός παράγων; Οι αντιλήψεις γονέων μαθητών δημοτικών σχολείων νομού Ηλείας. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*. Τόμος ΙΕ (Τεύχος 60), 121-136.

¹³ Βλ. Χατζηνικολάου, Α. (2008). Διαμορφώνοντας εκπαιδευτικές δραστηριότητες με παιδιά Ρομά (Τσιγγανόπουλα) μέσα από τις εμπειρίες τους. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*. 14, 148-162.

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλειάδου, Μ. & Παυλή - Κορρέ, Μ. (2011), *Η εκπαίδευση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα*. Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Παιδιών Ρομά. Αθήνα: Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ.
- Βλάχου, Α., Γεωργιάδου, Ε, Ιεροπούλου, Κ., Μουσμολίδη, Σ., Μπογιάρη, Ε., Όσιμου, Ν., Ποντικάκη, Δ., Υφαντή, Α.-Μ., (2017) «Η διαφορετικότητα είναι πλούτος»: Η γεφυροποιός Σαμπικά Σουλεϊμάν μάς γνωρίζει τον κοντινό μας άγνωστο κόσμο των Ρομά», *Νεογράφημα*, 9, σ. 5-7.
- Γεωργίου Γ. (1995), Η ρομανί γλώσσα, «Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους» *Επτά Ημέρες της Καθημερινής* (8-1-1995) σ.7
- Σκούρτου, Ε. (2016), Η εκπαίδευση των παιδιών Ρομά. Στο: Σκούρτου, Ε. & Κούρτη - Καζούλλη, Β. *Διγλωσσία και Διδασκαλία της Ελληνικής ως Δεύτερης Γλώσσας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, 97-113.
- Τσιάκαλου Γ. (1995), Οι Τσιγγάνοι και τα γράμματα, «Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους» *Επτά Ημέρες της Καθημερινής* (8-1-1995) σ.26- 28
- Χατζηνικολάου, Α. (2008), Διαμορφώνοντας εκπαιδευτικές δραστηριότητες με παιδιά Ρομά (Τσιγγανόπουλα) μέσα από τις εμπειρίες τους. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*. 14, 148-162.
- Willems W. (2001), Μετακινούμενο Εργατικό Δυναμικό, «Τσιγγάνοι, Αυτοί οι άγνωστοι» *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας* (88), σ.11

19 & 20
ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2018

Αρσάκεια-Τοσίτσεια
Σχολεία Εκάλης

σε έναν
κόσμο που
αηλιάζει

6^ο

ΠΑΝΑΡΣΑΚΕΙΑΚΟ
ΜΑΘΗΤΙΚΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ

το **Δικαίωμα**
στην **Εκπαίδευση**
& η Εκπαίδευση
στα **Ανθρώπινα**
Δικαιώματα

ΜΑΘΗΤΕΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΙ
ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΦΟΡΕΩΝ

<http://synedria.arsakeio.gr>

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ | POSTER | ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ | ΤΑΙΝΙΕΣ ΜΙΚΡΟΥ ΜΗΚΟΥΣ
| ΔΡΩΜΕΝΑ | ΡΗΤΟΡΙΚΑ | ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΙΕΡΕΙΑ ΜΑΡΙΑΝΝΑ Β. ΒΑΣΙΛΙΟΥΣΣΗ
ΜΑΡΙΑΝΝΑ Β. ΒΑΣΙΛΙΟΥΣΣΗ FOUNDATION

Το θέμα του Συνεδρίου συνδέεται με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Λέμε την Αλήθεια στην Εξουσία» που τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και της Προεδρίας της Ελληνικής Δημοκρατίας και υλοποιείται στην Ελλάδα με πρωτοβουλία του Ιδρύματος «Μαριάννα Β. Βασιλιούσση» σε συνεργασία με το Ίδρυμα «Robert F. Kennedy Human Rights».

ROBERT F.
KENNEDY
HUMAN
RIGHTS

ΧΟΡΗΓΟΙ:

ACTIVE
COMPUTER SYSTEMS

WIND

viewmaster
films

πεδίο

Ελληνικά
γράμματα